

LO TITÍ Y'L LLEÓ

DEL VELL REUS

LAUME recordarlos. Eran ben interessants, y des de la llunyaria dels anys los trobo més interessants encara.

L'un, lo Tití, era alt, prim, escardalench; l'altre, lo Lleó, era gros, rabassut. Lo Tití estava sech; no se li veyan més que ossos, coberts per una pell groguenca com pergami. Duya la cara llisa, quasi sense cap pel. Lo Lleó, plè de carn, tenia la cara vermella, portava barba molt espessa y negra. L'un com si fos la caricatura de don Quixot; l'altre com si fos la caricatura de Sanxo Panza. Y, en veritat, tenian quelcom de tals personatges. Lo Tití era una mica idealista, tirava per artista, semblava que volgués remontarse. Lo Lleó estava del tot materialisat; no parlava més que de menjar y sempre tenia una gana formidable. Y 'ls dos tipus tan diferents, se buscavan, se completavan; eran inseparables.

¿Com se varen conèixe? ahont? quan? ¿Com se varen trobar? ¿Com se varen ajuntar? No ho sé. Per més que vaig indagarho, preguntantlosi a n'ells mateixos, may vaig poguer saberho.

Jo ja 'ls vaig conèixe junts. Los que han arribat a la meua edat ¡prou deuen recordar aquella original e inseparable parella! ¡Lo Tití y'l Lleó! Eran célebres a tot Reus y a tot lo Camp de Tarragona y a tota la provincia.

Formavan un duumvirat extrambòtich. Entre tots dos eran los quefes, los directors de tots los pobres de Reus. Exercian sobre aqueixos un domini inqüestionable. Donavan un'ordre als seus subordinats, y l'ordre era obehida incondicionalment, immediatament.

Jo me'n recordo d'haver vist moltes vegadas al Tití y al Lleó al front de son pintoresch *exèrcit*. Als dissabtes sobre tot. Lo dissapte era 'l dia destinat a la capta general uniformada. No sé qui va instituir la tradició, que encara subsisteix. Però avuy sense uniformitat, sense organisió. Avuy encara es lo dissapte lo dia en que 'ls captayres recorren tots los carrers, botiga per botiga. Però avuy la capta no té l'interès, la solemnitat que tenia llavors, en los temps de la meua joventut. Llavors lo Tití y'l Lleó reunian als dissabtes las sevas legions,

que, uniformadas, passavan del un al altre barri fins a haver recorregut tots los de Reus. Al meu barri lo punt de reunió era al Arrabal baix de Jesús, devant de ca'l Calanda. Jo me'n recordo haver vist aquella munió de pobrissalla des de darrera dels vidres dels balcons de casa meua. Y de vegadas jo passava llargas estonas contemplant aquell quadro plè de color y d'originalitat. Los pobres s'arregleravan ordenadament a l'acera de la cantonada del carrer del Vent. Cegos, tulits, mancos, coixos, donas esguerradas, criatures esmirlladas... no hi faltava cap varietat de l'especie. Y'l Tití y'l Lleó 'ls passavan revista y 'ls donavan las instruccions que creyan convenients. Semblavan un general y'l seu ajudant passant revista a la tropa formada. Lo Lleó reconeixia la superioritat del Tití y sense protesta li deixava portar la veu de *mando*.

—No os amotineu; tingueu modos; l'un darrera de l'altre a rebre'l xavo.

Llavoras era costum donar un xavo a cada pobre, sobre tot als dissaptes.

Y 'ls pobres obehían cegament. Lo Tití y'l Lleó's colocavan a la porta de ca'l Calanda, pera vigilar que'l mateix captaire no passés duas vegadas. Los pobres anavan passant d'un a un, ab tot orde. Després la renglera anava enfilant per l'acera del arrabal alt y seguía de botiga en botiga, sense deixar-se'n cap. Los dos quefes sempre al devant. No's podia demanar més correcció. ¡Ay del que arribés a desmandarse! ¡Ay del que intentés passar duas vegadas per la mateixa botiga! No sé quin càstich devian donarlos lo Tití y'l Lleó; però lo cert era que'ls pobres, los soldats, no podian estar més ben disciplinats.

Aixís passavan tot lo dematí y tota la tarda del dissapte.

Al capaltart, lo Tití y'l Lleó, llicenciavan las tropas, y aquestas quedavan lliures y dispersas fins al dissapte vinent. Era una verdadera organisació precursora del sindicalisme modern. Però aquell sindicalisme de llavoras existia sense coaccions y sense violencias. No hi havia més que lliure y sincera espontaneïtat.

Entre setmana, cada hu campava pels seus respectes: soldats y quefes. Lo Tití y'l Lleó tampoch anavan sempre junts entre setmana. Cada hu tirava per la seva banda. Dormian junts eills dos y altres pobres en una mateixa casa; axó sí, però res més que dormir. Des de que's llevavan cada hu anava pe'l seu compte.

La casa en que dormian estava situada en un carrer prop del passeig. Constava solament de planta baixa. Era una mena d'entrada o magatzem, qual porta no's tancava may ni s'havia pogut tancar, de tan espatllada qu'estava. La teulada, més que de goteras, estava farcida de forats. Quan plovia, un allí dins com si's trobés al carrer. No se sabia de qui era la casa. De

LO LLEÓ.

ningú, perquè ningú la reclamava des de temps immemorial. En aquella entrada, en aquell magatzem—doneuli 'l nom que os plagui—s'hi acoblaven cada nit pobres y més pobres: homes, donas y criaturas, tots barrejats. Tal va ser lo *palau* del Titi y del Lleó durant molts anys. Y passada la nit, ¿ahont dinavan? ¿ahont sopavan? Allà hont podían. Las més de las vegadas menjavan tot caminant pe'l carrer o assentats a una acera. Qualsevol lloch los servia de menjador... si hi havia menjar. Però per axó may ne faltava. Una cosa o altra hi havia, y de vegadas fins algún tall bo.

Lo Titi y 'l Lleó, com los altres pobres, se llevavan molt dematí, a punta de día, y ala! a campársela. No tenían altra feyna. Lo Lleó 's llogava per anar a omplir d'aygua las ferradas que li confiavan y las portadoras d'alguns pastissers. Més tart varen ajudar-lo en la mateixa feyna lo Ton cisteller y 'l Cintet fanaler. Dos tipus molts interessants també, que han desaparegut fa temps. Lo Titi 's dedicava a quefers més elevats: feya comedia, òpera y ball. Ya he dit al comensament que tenia fums d'artista. En una cantonada, en una plassa, en un passeig, escullia 'l seu escenari. Quant la gent se n'adonava, formava rotllo al voltant d'ell. Lo Titi comensava per declamar paraules incoherents, a les quals ell procurava donar intenció dramàtica. Deya lo que li passava pe 'l cap, però ab certa expressió y foch. Y la escena sempre acabava de la mateixa manera. Deya 'l Titi: *Puja y baixa tot barrejat*. E immediatament se pegava al cap uns quants cops ab una safata bruta y abonyegada. Y després dels cops se deixava caure a terra. Aqueix final era invariable. Després s'axecava y comensava l'òpera. Cantava sens orde ni concert. Ell deya que cantava *la safiata*. Y la funció finalisava ab un bolero. Acabat lo ball, passava la safata pe 'l rotllo, y recullia alguns quartos. Y a un'altra cantonada a comensar de nou la mateixa funció.

En dias determinats, lo Titi donava 'l tom per totas las cantonadas y feya de pregoner. Se posava una mà devant de la boca y figurava tocar la trompeta. Després pregonava las firas, las festas majors y 'ls mercats de la setmana. Molta gent hi badava escoltantlo.

Las funcions *teatrals* y 'ls pregons que 'l Titi feya a Reus, los feya també a Tarragona, a Valls, a Riudoms, a la Selva... y a molts altres pobles del Camp. Era un home conegudíssim de tota la comarca, un tipu verament popular. En camvi, 'l Lleó no era conegut més que a Reus. La seva fama, lo seu nom, no passavan més enllà. Y era que 'l Lleó no 's movia may de nostra ciutat. Fora de Reus, don Quixot anava sol, sense l'escuder Sanxo Panza.

Lo Titi coixejava d'un peu, y coixejava molt. Se contava que havia sigut soldat durant la primera guerra civil, y que en una acció, ja comensat lo foch, se va adelantar de la fila, va arriba-

a prop dels contraris y's va posar a cridar : *No tiréu, que aquí hi ha gent y podriau fer mal.*

Naturalment : la falta era molt greu, un verdader delictes en temps de guerra, davant del enemich. Lo Titi va ser agafat desseguit y passat per concell de guerra en judici sumaríssim. Va ser condemnat a uns quants anys de presidi y a portar lo grillet. Lo grillet li va produhir la coixera que va arrossegar tota la vida. Axò's contava. *Se non è vero...*

Lo Lleó no tenia res d'artista. Se contentava en ser un admirador del Titi y en riure de las gracias d'aquest. Estava convensut de que may podria arribar a l'altura del seu company y's resignava a desempenyar modestas feynas.

¡Quant de temps ha passat de tot axò que os conto! ¿Què s'han fet lo Titi y 'l Lleó? Fa molts anys que 'ls vaig perdre de vista, y may n'he sabut res més. Probablement deu fer molts anys que varen morir. Ara 'ls pobres, sense ells, van esbarriats. No tenen ningú que 'ls guihi ni que 'ls governi. Potser també senten los efectes de l'indisciplina general. ¡Oh 'l Titi y 'l Lleó! Eren representants de l'autoritat social.

Pochs som los que podem recordar tals personatges y tals escenas. Cregau que 'l recort del Titi y del Lleó vessa color y vida y escampa un raig de típica poesia sobre aquells anys de la nostra estimada vila de Reus. Lo Titi y 'l Lleó!... Ara 'ls trobo a faltar. Com si 'ls enyorés.

JOSEPH MARTI Y FOLGUERA.

